

УДК 378:629.5.081.4

Юрженко А. Ю.*

ШЛЯХИ ВВЕДЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ЕТАПІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

У статті визначено поняття «лексична одиниця» (ЛО), «активний лексичний мінімум» та «пасивний лексичний мінімум». Основну увагу зосереджено на етапі навчального заняття презентація (згідно зі структурою «презентація – практика – продукування»), під час якого відбувається ознайомлення курсантів із новими ЛО. У статті розглядаються шляхи введення нових ЛО. Наголошено, що вибір шляхів введення ЛО має бути підпорядкований меті навчального заняття. У дослідженні надано основні характеристики ЛО, якими курсант має оволодіти, та кілька альтернативних шляхів введення ЛО, а саме метод асоціативних символів, ситуативний та випереджувальний методи.

Ключові слова: лексична одиниця (ЛО), етап презентації, ілюстрація, синонім/антонім, дефініція, контекст.

Знання англійської мови асоціюється у людей зі знанням ЛО, а володіння мовою – з лексичними навичками, формування яких і є метою навчання загалом. Існує два етапи засвоєння лексичного матеріалу: ознайомлення (етап презентації) та автоматизація дій з ЛО (етап практики). Далі вже здійснюється вдосконалення дій з ЛО, а в результаті – вживання цих ЛО в усній та письмовій формах (етап продукування). Ми вважаємо, що основну увагу потрібно зосередити на першому етапі для більш ефективного навчання. Правильно підібрані шляхи введення ЛО мають відповідати потребам курсантів. Тоді процес засвоєння матеріалу буде найбільш продуктивним. Таким чином, перед викладачем постає питання вибору шляхів введення ЛО.

Питання введення нових ЛО на занятті іноземної мови висвітлено у працях Ю. Стриканої, А. Фрідмана, Є. Пасова, Є. Кузнецової, Н. Шахмаєва, І. Шехтера, Л. Щерби, Т. Полонської, Т. Шкваріної, О. Рейпольської, С. Соколовської, Н. Шаркової, Г. Матюхи, О. Бойко, О. Станішевської, Д. Бурлак, В. Плахотника, М. Бігич, Г. Бутко, Ю. Автономова, О. Федотова, Є. Оніщенко, І. Гузь, В. Бухбіндера, І. Богданової, Ю. Бурлакова, Л. Вороніної, В. Коростельова, С. Кукліної, Б. Лапідус, Е. Соловцової, Г. Рогової, Т. Сахарова, В. Скалкіна та інших. Але відсутність детального розгляду цієї проблеми, а також нагальна потреба у вивченні провідних ідей визначили мету нашої статті – проаналізувати традиційні та альтернативні шляхи введення нових ЛО на етапі презентації.

Одиницею навчання лексичного матеріалу є ЛО, яка може бути не лише словом. До поняття ЛО (мовний знак, який відрізняється від інших єдністю та гармонією між змістом і формою) доцільно також віднести сталі словосполучення і навіть так звані «готові речення» (тобто клішовані вирази/звороти, які не змінюється в мовленні) [1, с. 198]. ЛО – ядро мови. Правильне вживання лексики та насичений словниковий запас – це ключ до вільного іншомовного спілкування. Саме тому в цьому дослідженні увагу зосереджено на етапі ознайомлення курсантів з новими ЛО.

Етап презентації відіграє значну роль у навчанні лексики. Передусім викладач має визначити, які ЛО він бажає ввести на цьому етапі, вони мають відповідати цілям заняття. Викладач також має відібрати найефективніший спосіб презентації нових ЛО відповідно до рівня навчання, рівня знань курсантів, якісної характеристики слова – його приналежності до активного чи пасивного мінімуму.

Активний лексичний мінімум – це той лексичний матеріал, яким курсанти мають користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формах, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні. Пасивний лексичний мінімум – це та лексика, яку курсанти мають лише розуміти при сприйнятті чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні) [9, с. 64]. Таким чином,

*© Юрженко А. Ю.

наступний крок викладача – визначитися з тим, що курсанти мусять знати про ці ЛО та як викладач може їх презентувати.

Основними характеристиками ЛО, якими курсант має оволодіти, є такі:

1. Лексичне значення. Згідно з дослідженням А. Смирницького «значення слова є відоме відображення предмета, явища чи відношення у свідомості (чи аналогічне за своїм характером психічне утворення, що конструюється з відображень окремих елементів дійсності), що входить до структури слова як так званий внутрішній його бік, відносно чого звучання слова постає як матеріальна оболонка, необхідна не лише для вираження значення і для повідомлення його іншим людям, але й для самого його виникнення, формування, існування та розвитку» [7].

2. Форма. До форми можна віднести: іменники, дієслова, прикметники, займенники тощо.

3. Вимова. Для правильного формування звукового образу ЛО в курсантів вона має бути вимовлена викладачем. Саме тому на етапі презентації особлива увага приділяється хоровому повторенню ЛО (drills) за викладачем, індивідуально, у парах, хором тощо. Допомогти правильно вимовляти нові ЛО може наявність транскрипції [3, с. 320].

4. Правопис. Запис потрібних для засвоєння ЛО до словників або зошитів.

5. Ситуації, коли ЛО може бути використана. Такі ситуації можуть бути трьох типів – неформальні, нейтральні, формальні. Наприклад, неформальна – розмова з сусідом по каюті, нейтральна – з членом екіпажу, формальна – з капітаном.

Викладачу варто вирішити, на яких з цих питань доцільно зосередитися впродовж уведення нових ЛО. Це буде залежати від цілей, які він поставить для досягнення головної мети заняття, рівня знань курсантів тощо.

Існує багато способів уведення нових ЛО на етапі презентації. Розглянемо їх детальніше.

1. Ілюстрація

Викладач показує курсантам ілюстрацію (малюнки, постери, презентації Power Point, діаграми, графіки тощо) та вказує на предмети, які курсанти мають запам'ятати. Можна розміщувати на дошці картки з новими словами, а поряд із ними – відповідні картинки. Курсанти читають слова і за картинкою здогадуються про їх значення. Використання ілюстрацій змушує курсантів працювати й активізує їх моторну пам'ять. Використовуючи малюнки на заняттях, можна помітити, що курсанти швидше засвоюють ті чи інші явища, більш активно ведуть себе на заняттях [4, с. 28]. Ілюстрації завжди вносять позитивні зміни в заняття. Цей метод найкраще спрацьовує з іменниками (наприклад, Life-saving Appliances, Classes of Fire, Emergency Situations, Personal Protective Equipment, Tools and Instruments, Types of Ships, Ship Construction), а також прикметниками, які можуть бути наочно проілюстровані (наприклад, Ship Dimensions).

2. Синоніми/Антоніми

Синоніми – це слова однієї частини мови, різні за звучанням і написанням, що мають близьке або тотожне лексичне значення [6, с. 65]. Наприклад, sickbay – hospital, galley – kitchen, porthole – window, messroom – dining room, return – come, enjoy – like, keel – bottom.

Антоніми – слова з протилежним лексичним значенням, однак поєднані певним спільним фактором, наприклад: bow – stern, starboard side – portside, forecastle deck – poop deck/fantail.

Цей метод може бути використаний з поняттями та ідеями, до яких складно підібрати ілюстрації або предмети, що їх характеризують, як і тези або що-небудь, що не є реальним об'єктом.

3. Дефініція

Часто замість дефініції можна побачити такий термін, як визначення, тобто роз'яснення або витлумачення значення (сенсу) терміна чи поняття [1, с. 199]. Наприклад, a lifeboat is a small, rigid boat carried for emergency evacuation in the event of a disaster aboard a ship [10, с. 138].

Emergency is a dangerous situation aboard a ship which can lead to three loses: loss of life, ship or/and cargo [10, с. 76].

Man overboard (MOB) is a situation where in a ship's crew member falls out at sea from the ship, no matter where the ship is sailing, in open seas or in still waters in port [11, с. 77].

Length between perpendiculars (LBP) is a distance between fore perpendicular and aft perpendicular [10, с. 147]

4. Жести, рухи

Доцільно цей метод використовувати при введенні дієслів. Наприклад, щоб пояснити значення слів «to smile», «to sleep», «to cry», викладач може використовувати рухи м'язів обличчя або рухи тіла, особливо рухи руками [7, с. 36].

5. Реалії

Використання реальних об'єктів допомагає організувати діяльність курсантів таким чином, щоб їхня увага була зосередженою та стійкою. Цінність такого піднесення матеріалу полягає в тому, що воно мобілізує психічну активність курсантів, викликає інтерес до занять іноземною мовою, знижує втому. Метод реалій – це один із найбільш інтуїтивно зрозумілих принципів навчання, який впливає з сутності процесу сприйняття, осмислення та узагальнення матеріалу курсантами. Засоби наочності допомагають створенню образів, уявлень, мислення ж перетворює ці уявлення на поняття [2, с. 167]. Реальні об'єкти або навіть іграшки сприяють розвитку уваги, спостережливості, естетичного смаку, культури мислення, пам'яті і підвищують інтерес до вивчення іноземної мови. Наприклад, мапи, аптечка для першої медичної допомоги, інструменти для ремонту.

6. Контекст, ілюстративне речення

Шляхи введення ЛО через контекст можуть бути різними – наприклад, складання невеликих образних і зрозумілих ситуацій з використанням нових слів. Але як і при використанні наочності, тут важливо, щоб контекст вживання слова був «прозорим», тобто однозначним, зрозумілим або легко виведеним. Якщо цього досягти з такими словами неможливо, то треба або відмовитися від цього способу семантизації, або спробувати з'єднати його з іншими [3, с. 289]. Наприклад, in case of Man Over Board your first action should be – to throw a lifebuoy to a person [11, с. 131].

Коректно проведений етап презентації, на якому викладач правильно обрав один або комбінацію декількох способів введення ЛО, збільшує ефективність навчання, допомагає курсантам засвоїти мову більш осмислено та з інтересом, мобілізує психічну активність, викликає інтерес до занять іноземною мовою, розширює обсяг засвоєного матеріалу.

Уведення лексичного матеріалу є якнайважливішим аспектом в оволодінні іноземною мовою, оскільки курсантам необхідно засвоїти велику кількість іншомовної лексики, що має власні специфічні особливості. Перед викладачем стоїть завдання підвищити ефективність навчання лексики, для чого використовується безліч шляхів введення лексики. Головним є те, що всі використовувані засоби мають бути підпорядковані меті заняття [8].

Наведемо приклади альтернативних шляхів введення ЛО:

1. Метод асоціативних символів – це мова уявлень та асоціацій. Перед етапом презентації нових ЛО викладач домовляється з курсантами, як вони зображатимуть жестами або мовою тіла стан, дію чи предмет. Презентація ЛО відбувається за трьома принципами: 1) домовленість з курсантами про використання асоціативного

образу; 2) перевірка його розуміння; 3) озвучення цього образу з одночасним його зображенням [3, с. 320].

2. Ситуативний метод забезпечує швидке включення нових ЛО в мовлення. Ситуації на мовленнєвому рівні мають бути орієнтовані на самостійну роботу курсантів, для того щоб у результаті курсанти могли вільно висловлювати свої думки. Їх увага має бути спрямована на задум, а не на засоби, за допомогою якого він буде виражений. На етапі презентації нових ЛО увага має бути акцентована на обробленні цих мовних засобів. Ситуації мають сприяти створенню комунікативного фону, який буде сприяти вживанню нових ЛО в мовленні [9]. Нові ЛО запам'ятовуються краще, якщо вони мають асоціативні зв'язки з раніше вивченими ЛО.

3. Випереджальний метод. Кожне заняття розпочинається з використання римовок (фонетична зарядка). Такі римовки відпрацьовуються через повторення за викладачем, хором, індивідуально, у групах тощо. Курсанти вивчають вірші або пісні, які в своєму складі містять багато нових ЛО. У майбутньому, працюючи з новими текстами, вони легко визначають ці ЛО. На наступному етапі фонетична зарядка переходить у мовлення (діалог з групою). Зміст мовленнєвої зарядки змінюється й доповнюється, ураховуючи індивідуальні реалії з життя. Така зарядка дозволяє ввести курсантів одразу в англійське середовище. Ураховуючи важкість засвоєння курсантами ЛО, доцільно вводити лексику дозовано й у певній послідовності [3, с. 198].

Таким чином, упродовж етапу презентації потрібно підвищити рівень зацікавленості курсантів у вивченні англійської мови шляхом мотивації навчальної діяльності, використання різноманітних шляхів уведення ЛО (ілюстрацій, реалій, комп'ютера, синонімів/антонімів, контексту, міміки та жестів тощо). Щоб вивчити іноземну мову (англійську), потрібно передусім в якомога більшому обсязі засвоїти лексику цієї мови і правила її вживання. У нашому дослідженні було проведено аналіз і наведено приклади традиційних та альтернативних шляхів уведення нових ЛО. Лексичний матеріал англійської мови, активний і пасивний – це такий розмовний мінімум, яким курсанти мають володіти. Головне завдання викладача в такому разі – донести до курсантів, засвоїти й закріпити якомога більше ЛО для того, щоб курсанти використовували їх у подальшій практиці спілкування.

Перспектива подальших наукових досліджень вбачається в глибшому вивченні поняття ЛО, а також шляхів її введення та первинного закріплення.

Література:

1. Вишневський Д. І. Діяльність курсантів на уроці іноземної мови : посібник для вчителів / Д. І. Вишневський. – К. : Рад. шк., 2009. – 224 с.
2. Габай Т. В. Педагогическая психология : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Т. В. Габай. – М. : Академия, 2005. – 240 с.
3. Гунько С. В. Метод асоціативних символів – сучасний високоефективний метод вивчення іноземної мови на початковому етапі / С. В. Гунько // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк. – 2010. – № 8. – С. 319-329.
4. Дем'янюк А. А. Розвиток навичок наукового мовлення (для іноземних студентів-філологів) : навчальний посібник / А. А. Дем'янюк. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – 120 с.
5. Дручков Н. Ю. Развивающий аспект коммуникативно-игровой методики обучения иностранным языкам в начальной школе / Н. Ю. Дручков, Е. А. Паршикова / Иноземні мови. – К. : Академія. – 2003. – №1. – С. 28-35.
6. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2003. – 275 с.
7. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс : пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М. : Астрель, 2008. – 272 с.

8. Common European Framework of reference for languages: learning, teaching, assessment [Electronic resource] / Council of Europe. – Access mode: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp. – Title from the screen.
9. Eisenstein M. Expressing Gratitude in American English / M. Eisenstein, J. Bodman – New York : Oxford University Press., 2003. – 276 p.
10. Seven Seas Ahead : навчальний посібник / [В. Ф. Кудрявцева, Н. М. Бобришева, К. Л. Бойко, О. Л. Мороз]. – Херсон : ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД», 2015. – 262 с.
11. Welcome Aboard : навчальний посібник / [В. Ф. Кудрявцева, О. Л. Мороз, Ю. В. Петровська, О. О. Фролова]. – Херсон : ТОВ «ВКФ «Стар» ЛТД», 2015. – 266 с.

Юрженко А. Ю.

ПУТИ ВВЕДЕНИЯ ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ НА ЭТАПЕ ПРЕЗЕНТАЦИИ

В статье определены понятия «лексическая единица», «активный лексический минимум» и «пассивный лексический минимум». Основное внимание сосредоточено на этапе занятия презентации (в соответствии со структурой «презентация – практика – продуцирование»), во время которого происходит ознакомление курсантов с новыми ЛЕ. В статье рассматриваются пути введения новых ЛЕ. Отмечено, что выбор путей введения ЛЕ должен быть подчиненным цели учебного занятия. В исследовании приведены характеристики ЛЕ, которыми курсант должен овладеть, а также несколько альтернативных способов введения ЛЕ, а именно метод ассоциативных символов, ситуативный и опережающий метод.

Ключевые слова: лексическая единица, этап презентации, иллюстрация, синоним/антоним, дефиниция, контекст.

Yurzhenko A. Y.

WAYS OF PRESENTING LEXICAL UNITS AT PRESENTATION STAGE

The paper looks at recent research dealing with concept «lexical unit» (language sign, established term and clichéd expressions/phrases), «active lexical minimum» (lexical material, which cadets must use to express their thoughts in written and oral forms, during listening and reading) and «passive lexical minimum» (vocabulary, which cadets must understand only during reading and listening). As the title implies the article describes Presentation stage of the lesson (according to the lesson structure Presentation – Practice – Production). During this stage cadets meet new lexical units. It is known that Presentation stage is very important for effective assimilation of training material. Our research gives a detailed analysis of the methods of introduction of new lexical units (illustration, synonyms/antonyms, definitions, gestures, movements, realia, context, illustrated sentences). The fact that choosing of the ways of lexical units' presentation must be always subjected to the objective of the lesson is stressed. Main characteristics of lexical units which a cadet must know (lexical meaning, form, spelling, pronunciation, situations when these lexical units can be used) are provided in our research. It draws our attention to several alternative methods of introduction of new lexical units, such as method of associative character (language of concepts and associations), situational (where situations, which create communication background, are focused on individual work of cadets) and proactive method (where phonetic exercises and dialogues during lesson are used).

Key words: lexical unit, presentation stage, illustration, synonym/antonym, definition, context.

Рецензент: Кузьменко В.В.